

- # ArbetSams årsmöte, Karlskrona, Blekinge
- # Sista ångtåget i Vadstena har inte lämnat stationen!
- # Ny fräck hemsida
- # Världsarvsorientering – Natur, kultur och friskvård
- # Porjus kraftstation och kraftverkssamhälle-Årets industriminne 2009

Sista ångtåget i Vadstena har inte lämnat stationen!

Den nedläggningshotade museijärnvägen i Vadstena blir kvar. Det beslutade fritids- och tekniska nämnden i Vadstena 17 februari. Äntligen har politiker, tjänstemän och föreningsliv i Vadstena börjat samarbeta för utveckling av järnvägen!

Den nya föreningen Vadstena Järnväg får hyra järnvägen och delar av stationshus och lokstall fram till årsskiftet. Under den tiden tillåts föreningen bedriva trafik med arbetståg och dressiner på banan och persontåg får köras mellan Vadstena och övergången vid länsväg 206. Kommunen ska däremot godkänna tidtabellen för tågen. I avtalet, som börjar gälla från och med första april, ingår även att Vadstena Järnväg ska stå för skötseln av stations- och järnvägsområdet. Stort grattis till alla er som arbetat så hårt med att rädda järnvägen.

Läs mer på www.wfj.se

ArbetSams årsmöte 2010 Karlskrona, Blekinge

Bli med när Sveriges största museiförening träffas i Karlskrona. Program och anmälningsblanketter har i dagarna skickats ut och de första museerna har redan anmält sig. Under första dagen kommer vi att få lära mer om örlogsstaden Karlskrona. Spännande föredrag om museiarbete.

Länsantikvarie Leif Stenholm kommer att berätta mer om sitt favoritämne kultur och entreprenörskap och hur kan detta förenas. Mikael Wahldén från Myndigheten för handikappolitisk samordning berättar om hur vi kan tänka för att göra våra museer till en upplevelse för alla. En viktig punkt på fredagseftermiddagen blir när Erika Grann, ArbetSam, berättar mer om hur det skall gå till när vi för första gången utser Årets arbetslivsmuseum. Årsmötet hålls på Marinmuseum. Vi upprepar också fjolårets succé med filmvisning på kvällen.

Under lördagens rundresa i Blekinge kommer vi att besöka Saxemara båtvarv, beläget vid Saxemaraviken i Ronneby, ABU-museet i Svängsta och slutligen Ebbamåla bruk.

Detaljerat program finns på www.arbetsam.com

Foto: Erling Klintefors, Statens maritima museer

Ny fräck hemsida

Iföverkens industrimuseum i Bromölla, nordöstra Skåne, har gjort om hemsidan som istället har blivit en blogg. På så sätt blir hemsidan/bloggen mer interaktiv. Som besökare kan du kommentera innehållet. Dina kommentarer publiceras efter godkännande.

Se mer på <http://ifomuseum.blogspot.com/>

Världsarvsorientering – Natur, kultur och friskvård

Det är inte nödvändigt att ge sig iväg långt bort för att upptäcka spännande saker, tvärtom finns de ofta alldeles i närheten. Detta är något som Dalarnas museum tagit fasta på genom att i Falun anordna orientering i Världsarvet. Här är det inte fråga om en tävling utan en del av Naturpasset, Svenska Orienteringsförbundets och Sveaskogs gemensamma friskvårdssatsning. Naturpasset går ut på att en lokal orienteringsklubb gör iordning kartor med kontroller, sedan kan vem som helst köpa ett häfte, själva Naturpasset, och i egen takt göra de kontroller man hinner och känner för. Det finns ingen tidsgräns, under 2009 satt kontrollerna i Falun ute mellan maj och oktober. I Falun har Naturpasset producerats av OK Kåre, och genom ett unikt samarbete med Dalarnas museum har man tillsammans utvecklat Världsarvsorienteringen som en del av Naturpasset.

I Världsarvsorienteringen är det inte enbart en fråga om att ta sig till en kontroll, stämpla och sedan gå vidare. Varje kontroll är uppsatt på en plats som har någon anknytning till världsarvet. Här hänger en informationstext om platsen, ofta illustrerad av en äldre bild eller foto. Själva ordet orientering för tankarna till att man enbart vistas i skogen. Årets Världsarvsorientering hade emellertid järnväg som tema och vände sig i första hand till cyklister. De 15 kontrollerna återfanns exempelvis på nedlagda banvallar och industrispår, vid stationshus och en nedlagd fabrik för lok och järnvägsvagnar. Tidigare har informationstexterna tagits fram av personal vid Dalarnas museum, men i år kunde man tack vare ett bidrag från Erik Johan Ljungbergs utbildningsfond utveckla konceptet tillsammans med en naturvetarklass på Haraldsbo gymnasium i Falun.

Iföverkens industrimuseum

Hemsidan har blivit en blogg, vilket bland annat innebär att förstasidan alltid innehåller senaste nytt från museet. Till höger hittar du snabbliänkar till årets utställningar och våra öppettider bland annat.

2009-12-25

Mosaik till salu

Museet har i sin ägo ett antal olika mosaikplattor som vi nu har till försäljning. Vid intresse hör av er till museet på onsdagar mellan 13:00-16:00 på telefon eller kom mer och besök oss. Ni hittar adress och telefonnummer på kontaktsidan. Se bilderna nedan för en del av utbudet.

Snabbliänkar

- Om museet
- Öppettider och avgifter
- Shoppen
- Utställningar 2009
- Kontakt och adress
- Inuti museet
- Trädgården
- Iföverkens historia
- Historik över hägring av prämen
- Senaste krågan

Tagggar

- utställningar (10)
- bilder (9)
- karta (1)
- kontakt (1)

Gymnasister möter lokal järnvägshistoria

Klassens lärare Jörgen Enberg avsatte under fyra veckor lektionerna i historia och svenska för projektet. Två eller tre elever bildade en grupp med uppgift att skriva texterna till två kontroller, vars placering redan var bestämd. Läns museet hade i förväg sammanställt en faktamapp till varje planerad kontroll som innehöll artiklar, foton och kartor. Sedan låg ansvaret på eleverna att sortera ut information och författa informationstexten som maximalt fick innehålla 100 ord. Världsarvsorienteringen har på det sättet blivit ett sätt att arbeta med både historia och svenska i praktiken, något som har upplevts

Världsarvsorientering 2009

På bilden ser man det första loket, ett godstågslokomotiv, litetKd som levererades från vagnfabriken 1901 och var i bruk ända 1948. Infällt i bilden ser man Vagnfabrikens logotyp, som även ses tydligt i fabriksbyggnadens fasad. Dalarnas museums bildarkiv.

5

Vagn och maskinfabriken i Främby

Vagn- och maskinfabriken AB i Falun började byggas 1899. Företaget var ett dotterbolag till Stora Kopparbergs Bergslags AB. Loktillverknigen började i slutet av oktober år 1900. Den första beställningen var dock alldeles för stor för företaget och med utbildad personal krävdes massor av övertid samt nattarbete. Därför blev förlovet det första året 159 250 kr, i 1993 års pengavärde omräknat till så mycket som 6 000 000 kr.

Under perioden 1918-1977 ingick fabriken i AB Svenska Järnvägsverkstäderna, förkortat ASJ. Onsdagen den 23 december 1942 rullade det sista kompletta ånglokomotivet ut från denna verkstad. Men verksamheten fortsatte med elektriska lok fram till år 1977. 1948 producerade fabriken i snitt ett lok var fjortonde dag.

Fram till årsskiftet 2008 hade Scania sin verksamhet här där de tillverkade axlar till lastbilar.

som givande av både lärare och elever. Även idrottsämnet har blivit involverat i och med att flera klasser cyklat orienteringen under årets friluftsdagar. Samverkan mellan skola, idrottsförening och hembygdsförening

Genom ett samarbete med skolor och exempelvis hembygdsföreningar är det möjligt att lyfta fram och skapa ett intresse för den historia i omgivningarna, som är möjlig att upptäcka på egen hand. Eleverna får möjlighet att arbeta praktiskt och ämnesövergripande, de får också göra ett arbete som ger ett direkt resultat för alla inblandade parter. För hembygdsföreningarna finns här en fantastisk möjlighet att visa upp vilken fascinerande kulturhistoria som finns i bygden.

För att det ska fungera är det främst samarbete som är nödvändigt, mellan den lokala orienteringsklubben, skolan och hembygdsföreningen. Från hembygdsföreningen gäller det att

ta fram ett material som eleverna kan använda sig av när de skapar sina kontroller och informationstexter. När eleverna själva väljer vilken information som ska lyftas fram kan det också bli spännande möten. Kanske visar de ett särskilt intresse för något som tidigare varit åsidosatt, eller som av äldre generationer ansetts så självklart att det inte behövde förklaras.

Världsarvsorienteringen är ett exempel på en lyckad sammansmältning av dels kultur och historia och dels friskvård och hälsa. En förhoppning är att det i slutändan kan leda till människor som mår bättre, men också har större kunskaper om sin lokalhistoria. Möjligheten att upptäcka nya spännande platser i närmiljön är kanske inte så långt bort som man kan tro.

Är du eller din förening nyfiken på att lära er mer om konceptet kan ni kontakta Erik Arrhén, Dalarnas museum, 023-76 55 46

erik.arrhen@dalarnasmuseum.se

Foto: Bengt A Lundberg, Riksantikvarieämbetet

Porjus kraftstation och kraftverkssamhälle – Årets industriminne 2009

Svenska Industriminnesföreningen uppmärksammar Porjus arkivkommittés viktiga arbete för bevarande och forskning kring ett av Sveriges viktigaste, storskaliga industriminnen. Den 11 februari 2010 delade Svenska Industriminnesföreningen ut priset för Årets industriminne 2009 till Porjus arkivkommitté för deras arbete med bevarande och forskning kring ett av Sveriges viktigaste storskaliga industriminnen – Porjus kraftstation och kraftverkssamhälle.

Föreningen tilldelas priset för sitt långsiktiga, uthålliga och framåtsyftande arbete med att bevara och samla kunskap kring Porjus kraftverkshistoria samt för sitt arbete att utveckla Porjus kraftverkssamhälle till ett viktigt besöksmål och en turistattraktion. I motiveringen uppmärksammas även Vattenfall för sitt löpande stöd till detta arbete. Ställverksbyggnaden vid Porjus gamla kraftstation blev byggnads-

minnesmärke 1986 och var då ett av de första byggnadsminnesmärkena med anknytning till 1900-talets industrialisering. Kraftstationen invigdes 1915. I kraftverksbyggets skugga växte ett provisoriskt samhälle upp, som var tänkt att bestå bara under anläggningsperioden, som beräknades till fyra år. Allt fler funktioner tillkom för att snabbt täcka behoven för en stor stab anläggningsarbetare och tjänstemän. Resultatet blev ett i vissa delar välplanerat samhälle, där Vattenfallsstyrelsen stod för såväl bostäder som annan service, men i andra delar oreglerad kåkbebyggelse.